

CHET TILINI O'QITISHDA ESHITISH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISH

*O. Ikromjonova, Farg'ona davlat universiteti
Ingliz tili va adabiyoti fakulteti 3-kurs talabasi*

*M. Kosimova, Farg'ona davlat universiteti
Ingliz tilini o'qitish metodikasi kafedrasi o'qituvchisi*

Annotatsiya: Chet tilini o'qitishda tinglab tushunish muhim ahamiyat kasb etadi. Chet tilini asosan muloqot maqsadida ishlatar ekanmiz, tinglash va javob qaytarish uning muhim bo'lagidir. Ushbu maqolada tinglab tushunish ko'nikmasining chet tilini o'rganishda ahamiyati tahlil qilinadi va til o'rgatish uchun ishlatiladigan tinglashga asoslangan interaktiv usullar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: *Videosegment, interaktiv texnologiya, radio dasturlar, onlayn dasturlar, intonatsiya, intervyu, shaxslararo diologlar.*

Abstract: Listening comprehension is important in teaching a foreign language. When we use a foreign language mainly for communication purposes, listening and responding is an essential part of it. This article analyzes the importance of listening comprehension skills in foreign language learning and suggests interactive listening-based methods for language teaching.

Key words: *Video segment, interactive technology, radio programs, online programs, intonation, interview, interpersonal dialogues.*

KIRISH

Chet tilini o'qitishda tinglash yoki tinglab tushunish eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Til o'rganishda tinglash bu aloqa jarayonidagi xabarlarini to'g'ri qabul qilish va izohlash qobiliyatidir. Tinglash barcha samarali muloqotning kalitidir. Tinglash — bu tovushlarga e'tibor berish va ulardan ma'no olishga harakat qilish. Biroq ilgari ba'zilar buni passiv faoliyat deb taxmin qilishgan, tinglash — bu tinglovchining tovushlar ichida ajralib chiqishi, so'zlar va og'zaki tuzilmalarni tushunishi, intonatsiyalarni talqin qilishi va to'plangan ma'lumotni kontekstda talqin

qilish uchun saqlab turishi kerak bo'lgan faol jarayon. Tinglash bilan bog'liq ikkita aniq jarayon yoki usul mavjud; yuqoridan pastga va pastdan yuqoriga yo'naltirilgan jarayon. Benetning ta'kidlashicha, tinglash bir yoki ikki tomonlama jarayondir. Ikkala jarayon o'z-o'zidan paydo bo'ladi va shu bilan ular o'zaro bog'liqdir.

Asosiy qism

Manbalarda keltirilishicha, eshitish bilan tinglash bir xil emas. Eshitish sizning qulog'ingizga kiradigan tovushlarni anglatadi. Bu sizning jismoniy eshitishingiz, agar eshitish muammolari bo'lmasa, avtomatik ravishda amalga oshiriladi. Ammo tinglash uchun bundan ko'proq narsa talab etiladi: ruhiy va ba'zan jismoniy ham diqqat va jamlangan harakat talab etiladi. Tinglash deganda nafaqat hikoyaga, balki uning qanday bayon etilishiga, til va ovozdan foydalanishga va boshqa odam o'z tanasini qanday ishlatishiga e'tibor berish kerak. Boshqacha qilib aytganda, bu og'zaki va og'zaki bo'lmagan xabarlardan xabardor bo'lishni anglatadi. Sizning samarali tinglash qobiliyatingiz ushbu xabarlarni qabul qilish va tushunishingiz darajasiga bog'liq. Shu sababli tinglash passiv jarayon emas.

Tinglovchilar va tinglovchilarning tinglash jarayonlari haqidagi ongini oshirish orqali metakognitiv bilimlarni rivojlantirish uchun auditoriya materiallari bilan auditoriya tadqiqotchilari va sinf amaliyotchilari qiziqishlari o'rtasidagi farqni qayd etadi. Talabalarga qanday tinglashini o'rgatish juda muhimdir. Bu tinglash amaliyotiga e'tiborni mahsulotdan jarayonga yo'naltiradi va o'qituvchidan talabaga o'rganish mas'uliyatini o'zgartiradi va shu bilan talabalarning o'zini o'zi boshqaradigan o'quvchi bo'lishiga yordam beradi.

Tinglash qobiliyatlarini o'rgatishning samarali, zamonaviy usullari bilan bir qatorda interaktiv mashqlar hamda multimedia manbalari mavjud. Tinglash qobiliyatlari yakuniy mahsulotga emas, balki ko'proq o'quv jarayoniga yo'naltirilgan oddiy, qiziqarli mashg'ulotlar orqali samarali o'rganiladi.

Til o'qitish jarayonida tinglash qobiliyatlarini kuchaytirishning samarali usullaridan biri bu o'zaro intervyular tashkil etishdir. O'rganuvchilar ikki yoki uch kishilik kichik guruhlariga tayinlangan holda ma'lum bir tinglash jarayonini tashkil etishi mumkin. O'zaro aloqa qilish orqali tinglash qobiliyatini rivojlantirishga

imkoniyat beradi. Bundan tashqari kattaroq guruh faoliyati ham tinglovchilarga tinglash qobiliyatlarini o'rgatish uchun foydali usul bo'lib xizmat qiladi. Tinglovchilar hamma narsaga ahamiyat bermaydilar; ular vazifaning maqsadiga muvofiq tanlab tinglaydilar. Bu o'z navbatida, talab qilinadigan tinglash turini va tinglovchilarning vazifaga qanday yaqinlashishini aniqlaydi.

Tinglash ko'nikmasini rivojlantirish uchun yana bir foydali manba — bu video segmentlar, jumladan qisqa eskizlar, yangilik dasturlari, hujjatli filmlar, intervyu segmentlari va dramatik va komik materiallar. Ovoz segmentlarida bo'lgani kabi, o'quvchilarning mahorat darajasiga qarab video segmentning qismi va uzunligi tanlanadi.

Talabalar tinglash jarayonida ularni boshqarish nafaqat tinglash vazifasini muvaffaqiyatli bajarishi mumkin bo'lgan bilimlarni beradi shuningdek, bu ularni rag'batlantiradi va o'zlarining bilimlarini nazorat qilishni o'z zimmalariga oladi.

Talabalarga yaxshi tinglashni o'rgatishning o'ziga xos usullari:

Shaxslararo faoliyat. Shaxslararo faoliyat talabalarda kuchli tinglashni rivojlantirishning eng samarali usullaridan biridir. Ushbu metodga quyidagilarni kiritishimiz mumkin:

1. Rol ijro etish

Rolli mashg'ulotlar-bu o'qitishning samarali texnikasi bo'lib, o'quvchilarga muhim darslarni namoyish qilish va mashq qilish paytida o'zlarini boshqa odamlar kabi ko'rsatishga imkon beradi. O'quvchilarni muayyan tinglash elementlarini ta'kidlaydigan rollarga joylashtirish orqali samarali tinglash ko'nikmalarini o'rgatish uchun sinfingizda rol o'yinlardan foydalanishingiz mumkin. Passiv tinglash odamlar rivojlanishi bilan o'rganadigan tabiiy ko'nikma bo'lsa-da, faol tinglash o'zlashtirish uchun amaliyot va diqqatni talab qiladi.

O'quvchilar samarali tinglashga harakat qilganda, chalg'itadigan narsalarni olib tashlash muhimligini ko'rsatish uchun siz rol o'ynash mashg'ulotidan foydalanishingiz mumkin. Ikki o'quvchiga sinf oldida o'tirishni va intervyu vaziyatini rol o'ynashni buyuring. Bir talabaga savollar ro'yxatini, ikkinchisiga esa savollarga javob berish uchun foydalanishi mumkin bo'lgan shaxsiy ma'lumotlar ro'yxatini taqdim eting.

Suhbat davomida bir nechta nuqtalarda suhbatni to'xtating va suhbatdoshdan doskadagi oddiy matematik muammoni hal qilishni so'rang. Shundan so'ng, suhbatdoshga suhbatdoshning ma'lumotlari haqida bir qator savollar bering, suhbatdosh chalg'itadigan narsalar tufayli qanday qilib ma'lumot to'plashda muammolarga duch kelganini bilsak bo'ladi.

2. Intervyular

Tinglash qobiliyatingiz haqidagi intervyu savollariga samarali javoblar tayyorlash ish taklifini olish imkoniyatini oshirishi mumkin. Agar nomzod batafsil latifalar orqali tinglash qobiliyatini namoyish eta olsa, ishga qabul qilish bo'yicha menejer ish joyidagi muammolarni muvaffaqiyatli hal qila oladimi yoki lavozimdagi ish vazifalarini bajara oladimi yoki yo'qligini yaxshiroq aniqlashi mumkin. Tinglash qobiliyatlari haqidagi ba'zi umumiy savollarni ko'rib chiqish orqali siz tayyorgarlik strategiyangizni oshirishingiz mumkin. Ushbu maqolada biz ushbu turdagi intervyu savollari nima ekanligini va uning maqsadini tushuntiramiz, so'ngra ba'zi namunaviy javoblarni taqdim etamiz.

Tinglash qobiliyatlari intervyu savollari-bu sizning ish joyingizdagi suhbatdoshingizdan ma'lumot va tushuncha olish qobiliyatingiz haqidagi so'rovlar. Ishga qabul qilish menejerlari ko'pincha rahbarning ko'rsatmalarini qanday bajarishingiz va qaror qabul qilish jarayonlariga yondashishingiz mumkinligini bilish uchun tinglash qobiliyatingiz haqida so'rashadi, chunki boshqalarning istiqbollarni jalb qilish ko'pincha ish harakatlaringizni kuchaytirishi mumkin. Ushbu savollar sizni hal qilish uchun faol tinglash qobiliyatini talab qiladigan oldingi pozitsiyadagi vaziyatni tasvirlashingizni so'rashni o'z ichiga olishi mumkin.

3. Shaxslararo dialoglar

Biz, odamlar, tabiatan ijtimoiy turmiz. Samarali ijtimoiy aloqalar bizning martaba, munosabatlar va farovonlik uchun juda muhimdir. Bundan tashqari, mazmunli ijtimoiy o'zaro ta'sirlar bizning miyamizni sog'lom saqlashga yordam beradi va biz qarigan sari kognitiv qobiliyatimizni o'tkir qiladi. Xo'sh, nimalar shaxslararo ko'nikmalarga misollar?

Shaxslararo ko'nikmalarga qanday misollar bor?

Muloqot uchun shaxslararo ko'nikmalarga misollar

Shaxslararo ko'nikmalarigizni qanday baholash mumkin

Ijtimoiy o'zaro ta'sirlarning muhimligini hisobga olsak, ba'zi odamlar har qanday ijtimoiy vaziyatni osonlikcha hal qilishlari, boshqalari esa hatto eng oddiy ijtimoiy xatti-harakatlar bilan kurashishlari g'alati tuyulishi mumkin. Shaxslararo ko'nikmalardagi farqlar odamlarning ijtimoiy holatlarda o'zlarini qanday tutishlaridagi bu farqlarni keltirib chiqaradi.

Shaxslararo ko'nikmalarni bilish professional va shaxsiy hayot uchun juda foydali. 4.Hikoya qilish va boshqalar

Bunda talabalar ikki yoki uch kishidan iborat kichik guruhlariga ajratiladi, va ularga uslubga mos savollar beriladi. Masalan, siz talaba bilan kompaniyadagi ish yoki gazetadagi maqola uchun intervyu olishini aytishingiz mumkin. Hikoya qilish faoliyati esa talabalarga savollar berish imkoniyatini berish orqali ularni ancha rivojlantirishi mumkin.

Guruh faoliyati

Katta guruh faoliyati ham talabaga o'zaro muloqotda tinglab tushunishni rivojlantirishlariga yordam beradi. Talabalarga tinglash qobiliyatini o'rgatishning foydali usuliga bundan tashqari oddiy guruh faoliyati ham yaxshi misol bo'la oladi. Birinchi mashg'ulot uchun talabalar besh yoki undan ko'p guruhlariga bo'linadi va ularga bir qiziqish yoki kamida ikkita boshqa sevimli mashg'ulotni o'rganishni buyurishingiz kerak. Bunda talabalarga aniqlovchi savollar berish kerak. Faoliyat davomida va siz ularga eslatma olishlariga ruxsat berishingiz mumkin, chunki bu foydalidir. Faoliyatning ikkinchi qismi - bu talabalarga katta guruhdada o'tirishga ruxsat berishdur. Masalan ular o'zlari bilan yuzma-yuz kelgan guruh a'zosining ismi va ularning qiziqish hobbilari haqida muloqot qilishsin. Bu ikki faoliyat ham tinglashning samarali o'sishiga olib keladi.

Audio segmentlar

Shuningdek, siz o'quvchilarga audio segmentlar orqali tinglash ko'nikmalarini o'rgatishingiz mumkin masalan:

1. radio dasturlari

2. o'quv ma'ruzalari

3. onlayn podkastlar va boshqa audio xabarlar bilan

Shunday qilib, tinglash — bu ko'rinmas aqliy jarayon. Tinglash faol ko'nikma hisoblanadi, shu sababli til o'qitishda tinglash jarayoniga ko'proq e'tibor berish kerak. Tinglovchilar tovushlarni farqlashlari, lug'at va grammatik tuzilmalarni tushunishlari va izohlashlari kerak. Chet tilida tinglab tushunishni zamonaviy va interaktiv texnologiyalardan foydalanib o'rganish va o'rgatish eng samarali usullardan biri hisoblanadi. Bu texnik vositalardan foydalanish o'quvchilarning chet tilini tinglab tushunish orqali o'rganishlari jarayonini qiziqarliroq va samaraliroq bo'lishini ta'minlaydi.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki ushbu maqolada tinglab tushunish qobiliyatini rivojlantirish uchun bir nechta metodlar va ko'rsatmalar berildi. Tinglashni o'rgatish uchun qaysi usuldan foydalangan taqdirda ham, bir nechta asosiy ko'rsatmalarni yodda saqlash zarur. Birinchisidan, talabalardan dastlab katta natijalar kutib yubormaslik chunki hatto eng qobiliyatli tinglovchi ham hech qachon dastlabki mashqlardan xabarni to'liq va aniq eslay olmaydi. Ikkinchidan talabalar uchun nafaqat aniq balki ularning imkoniyatlari darajasida savollar yaratish, bu xato qilmaslik uchun juda ham muhim. Uchinchidan, o'quvchilarga o'z yo'nalishlarini, uslublarini topishga yordam beradi.

Yana shuni aytib o'tish joizki, aniq maqsadsiz biron ishda, hususan til o'rganishda, muvaffaqiyatga erishish mumkin emas. Shu sababli, ingliz tilini o'zi nimaga o'rganmoqchi ekanligingiz haqida mulohaza qiling. Talabaligimda o'qishdan keyin xususiy til o'rgatish markazida ingliz tilidan dars berganman. Ilk darsni hamisha "Why do you want to study English?" savolidan boshlar edim. Afsuski, sinfning yarmidan ko'pi aniq maqsadni ayta olmas edi. Soddalik bilan "Ota-onam yuborayapti, foydasi tegib qolar," deydiganlar ko'p uchrar edi.

Til o'rganish uzun va mashaqqati jarayon bo'lgani sababli, bu yo'lga aniq maqsadsiz chiqqan kishi tilni hech qachon o'rgana olmaydi. Aksincha, oldingizga qo'ygan maqsadingiz qancha jiddiy bo'lsa, til o'rganish shuncha tez va samarali kechadi. Unutmang, maqsad qanchalik jiddiy bo'lsa, til o'rganish shuncha tez va samarali kechadi.

ADABIYOTLAR

1. Byrnes H. The Role of Listening Comprehension: A Theoretical Base. *Foreign Language Annals* .— 1984. — 82p.
2. Jalolov J. Chet til o‘qitish metodikasi. Toshkent. — 1996. — 171-178 p.
3. Mendelsohn D. Teaching Listening. *Annual Review of Applied Linguistics*. — 1998. — 103p.
4. Richards J.C. The Language Teaching Matrix. New York: Cambridge University Press. — 1990. — 81p.
5. Rost M. Teaching and Researching Listening. London, UK: Longman. — 2002. — 67p.
6. Vandergrift L. Facilitating Second Language Listening Comprehension: Acquiring Successful Strategies. *ELT Journal*. — 1999. — 98 p.
7. Wenden A. Metacognitive Knowledge and Language Learning. *Applied Linguistics*. — 1998. 123p.
8. Wipf J. Strategies for Teaching Second Language Listening Comprehension. *Foreign Language Annals*. — 1984. — 37 p.
9. M.U. Kosimova (2022). The development process of the subject of stylistics and its main tasks. *Current research journal of Philological sciences*, 3(11), 1-7.
10. M.U. Kosimova (2022). Different classification of functional styles. *Ученый XXI века*, (4 (85)), 7-9. LIFION
11. Khoshimova, N. A. (2021). ASSOCIATIVE FIELDS OF THE COLLECTIVE AND INDIVIDUAL CONSCIOUS. *Theoretical & Applied Science*, (5), 436-439.
12. Azamovna, A. M. (2022). Tilshunoslikda Va Badiiy Asarda “Nuqtai Nazar” Tushunchasi. *Miasto Przyszłości*, 29, 398-399.
13. Mahira, A. (2022). DETERMINATION OF THE REAL NEED OR THE STUDY OF THE MOTIVATION OF STUDENTS WITH DISABILITIES TO LEARN A NEW LANGUAGE. *Involta Scientific Journal*, 1(12), 56-59.
14. Nozima, G. (2021). Замонавий тилшуносликда термин тушунчаси ва кўп компонентлик терминларнинг тахлили. *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 2(6).

15. Охуннов, А. О. О. (2021). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA UNDOV SO'ZLAR (INTERJECTION) NING IFODALANISHI. *Academic research in educational sciences*, 2(12), 401-406.
16. Абдухалимова, С. (2022). THE CONCEPT AND CONTENT OF INTERCULTURAL DISCOURSE. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 5(4).
17. Abdukhalimova Sarvinozhon Usmonali qizi. (2022). NATIONAL CULTURAL PECULIARITIES OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH ZOONYMIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 3(6), 158-160.
18. Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of Advertising Discourse in Modern Linguistics. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 9, 173-176.
19. Abdumutaljonovna, Pakirdinova Sharofat. "The function and peculiarities of advertising text in linguistics." *Confrencea 1.1* (2022).
20. Mirzaev, A. B. U. (2022). IMPROVING EFL/ESL CLASSROOMS THROUGH USING ONLINE PLATFORMS: NEARPOD—AS AN EXAMPLE OF TOP-RATED ONLINE EDUCATIONAL PLATFORMS. *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 2(4), 264-270.
21. Ashurali, M. (2022). HOZIRGI KUNDAGI TA'LIM TIZIMIDA ONLAYN TEXNOLOGIYALARGA ASOSLANGAN METODNI TA'LIMGA JORIY QILISHNING AKTUALLIGI. *Involta Scientific Journal*, 1(13), 25-28.
22. Hoshimova, N. A. (2020). Ingliz va o'zbek tillarining funktsional uslublari. *Молодой ученый*, (19), 584-585.
23. Xoshimova, N. (2019). External factors of associations' individuality. *Scientific journal of the Fergana State University*, 2(2), 134-136.